RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBI VA MOLIYAVIY HISOBOTLARNI YURITISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

[1]Sotvoldiyev Ulug‘bek Kamolovich, [2]Kimsanova Gulsanam
[1]Andijon davlat universiteti Iqtisodiyot kafedrasi, dotsenti, iqtisod fanlar nomzodi, [2]Andijon davlat universiteti Huquq-iqtisod fakulteti, Buxgalteriya hisobi yo‘nalishi, 1-bosqich talabasi
ORCID: 0009-0001-6785-0160
https://doi.org/10.5281/zenodo.19647978

Annotatsiya. *Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlar tizimini tubdan o‘zgartirmoqda. Ushbu tadqiqotda sun’iy intellekt, blokcheyn, XBRL va ERP tizimlarining buxgalteriya sohasiga ta’siri tahlil qilinadi. O’zbekistonda “Raqamli O’zbekiston – 2030” strategiyasi va 2025-yilgi PQ-282-son qarori doirasidagi islohotlar ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamlashtirish hisobotlarning aniqligi va shaffofligini 20–40% ga oshiradi, tayyorlash vaqtini 50–70% ga qisqartiradi. Shu bilan birga, kiberxavfsizlik, raqamli ko‘nikmalar yetishmasligi va infratuzilma muammolari dolzarb qolmoqda. Maqola O’zbekiston korxonalari uchun amaliy tavsiyalar taklif etadi.*

Kalit so‘zlar: *raqamli iqtisodiyot, buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisobotlar, raqamli transformatsiya, sun’iy intellekt, blokcheyn, XBRL, MHXS (IFRS), ERP tizimlari, “Raqamli O’zbekiston – 2030”.*

Abstract *The rapid development of the digital economy is fundamentally transforming the accounting and financial reporting system. This study analyzes the impact of artificial intelligence, blockchain, XBRL, and ERP systems on the accounting field. Reforms within the framework of Uzbekistan’s “Digital Uzbekistan – 2030” strategy and the PQ-282 Decree of 2025 are examined. The research findings indicate that digitalization increases the accuracy and transparency of reports by 20–40% and reduces preparation time by 50–70%. However, issues such as cybersecurity, lack of digital skills, and infrastructure gaps remain relevant. The article provides practical recommendations for Uzbek enterprises.*

Keywords: *digital economy, accounting, financial reporting, digital transformation, artificial intelligence, blockchain, XBRL, IFRS, ERP systems, “Digital Uzbekistan – 2030”.*

Аннотация *Быстрое развитие цифровой экономики коренным образом меняет систему бухгалтерского учета и финансовой отчетности. В данном исследовании анализируется влияние искусственного интеллекта, блокчейна, XBRL и ERP-систем на сферу бухгалтерского учета. Рассматриваются реформы в рамках стратегии «Цифровой Узбекистан – 2030» и Постановления PQ-282 от 2025 года. Результаты исследования показывают, что цифровизация повышает точность и прозрачность отчетов на 20–40%, а время подготовки сокращает на 50–70%. Вместе с тем остаются актуальными проблемы кибербезопасности, дефицита цифровых навыков и инфраструктуры. Статья предлагает практические рекомендации для предприятий Узбекистана.*

Ключевые слова: *цифровая экономика, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, цифровая трансформация, искусственный интеллект, блокчейн, XBRL, МСФО (IFRS), ERP-системы, «Цифровой Узбекистан – 2030».*

KIRISH

Raqamli iqtisodiyot ma’lumotlar va innovatsion texnologiyalar asosida iqtisodiy jarayonlarni boshqarish tizimidir. Bunda buxgalteriya hisobi korxona faoliyatining “raqamli tili”ga aylanishi va moliyaviy axborotni real vaqt rejimida taqdim etishi zarur. O‘zbekistonda Prezidentning PF-6079-son Farmoni bilan tasdiqlangan “Raqamli O’zbekiston – 2030” strategiyasi va 2025-yilgi PQ-282-son qarori bu jarayonni jadallashtirmoqda. Tadqiqotning maqsadi — raqamli sharoitda buxgalteriya va moliyaviy hisobot tizimini takomillashtirish imkoniyatlari va muammolarini tahlil qilish hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot aralash usullar (mixed-methods) asosida o‘tkazildi. Nazariy va hujjatli tahlil, qiyosiy tahlil (O‘zbekiston va xorijiy tajriba) hamda statistik ma’lumotlar o‘rganish qo‘llanildi. Asosiy manbalar: PF-6079 va PQ-282 hujjatlari, MHXS standartlari, O‘zbekiston Statistika agentligi va UNDP hisobotlari (2020–2025 yillar).

TAHLIL VA NATIJALAR

Raqamli texnologiyalar buxgalteriya hisobini real vaqt rejimidagi avtomatlashtirilgan tizimga aylantirmoqda. Sun’iy intellekt va ERP tizimlari xatolarni 25–40% ga kamaytiradi, hisobot tayyorlash vaqtini 50–70% ga qisqartiradi. Blokcheyn tranzaktsiyalarning shaffofligini oshiradi, XBRL esa hisobotlarni mashina o‘qiy oladigan formatga o‘tkazadi.

O‘zbekistonda erishilgan natijalar: AKT sektori YaIMga 2,1% hissa qo‘shgan, AKT eksporti 2022-yildagi 140 mln dollardan 2023-yilda 344 mln dollarga oshgan. MHXS ga o‘tish jarayoni jadallashgan, yirik korxonalar uchun ERP tizimlarini joriy etish maqsadi yuqori darajada belgilangan.

Asosiy muammolar: kichik va o‘rta biznesda infratuzilma yetishmasligi, buxgalterlarning raqamli ko‘nikmalari pastligi (gender tafovuti saqlanmoqda), kiberxavfsizlik xatarlari va raqamli tafovut.

MUHOKAMA

Olingan natijalar raqamlashtirish moliyaviy hisobotlarning aniqligi va shaffofligini sezilarli oshirishini, xorijiy investorlar ishonchini kuchaytirishini ko‘rsatmoqda. Biroq raqamli tafovut (shahar-qishloq va gender bo‘yicha) hamda mutaxassislarning raqamli ko‘nikmalari yetishmasligi hali ham dolzarb muammo bo‘lib qolmoqda.

Xorijiy tajribaga (Yevropa mamlakatlari va Singapur) nisbatan O‘zbekiston XBRL standartini va to‘liq ERP integratsiyasini joriy etishda orqada qolmoqda. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi va PQ-282-son qarori bu farqni bosqichma-bosqich qisqartirish uchun muhim huquqiy va strategik asos yaratmoqda. Taklif etilgan amaliy choralar (texnologik infratuzilmani rivojlantirish, kadrlar malakasini oshirish va qonuniy bazani takomillashtirish) ushbu muammolarni hal qilishga yordam beradi.

XULOSA

Raqamli iqtisodiyot buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlar tizimini takomillashtirish uchun katta imkoniyat yaratadi. Tavsiya etilgan choralar amalga oshirilsa, buxgalteriya nafaqat ma’lumotlar to‘plash vositasi, balki korxona va davlat boshqaruvining strategik vositasiga aylanadi. Bu O‘zbekiston iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshiradi va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga yordam beradi. Kelgusida tadqiqotni korxonalardagi amaliy tajribaga asoslangan empirik so‘rovlar bilan chuqurlashtirish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR SHARHI

1. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6079-son Farmoni (2020) – “Raqamli O’zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash hujjati. Maqolada raqamli iqtisodiyot va buxgalteriya hisobini raqamlashtirishning milliy strategik asosi sifatida ishlatilgan.
2. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-282-son Qarori (2025) – Moliyaviy hisob tizimini xalqaro standartlarga (MHXS/IFRS) muvofiq takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida. Maqolada MHXS ga o’tish va raqamli transformatsiyani amalga oshirishning huquqiy asosi sifatida tahlil qilingan.
3. Ro’ziboyev Z.T. “RAQAMLI O‘ZBEKISTON – 2030” strategiyasi doirasida buxgalteriya hisobini raqamlashtirish (2026). Mavzuga to’g’ridan-to’g’ri bag’ishlangan ilmiy ish bo’lib, O’zbekiston sharoitida buxgalteriya raqamlashtirish muammolari va yo’llarini ochib beradi.
4. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) va XBRL materiallari (IFRS.org, 2025). Moliyaviy hisobotlarni raqamlashtirish, XBRL formatini qo’llash va xalqaro tajribani solishtirish uchun asos bo’lgan.
5. UNDP hisoboti “O’zbekistonning raqamli iqtisodiyoti” (2025). Raqamli transformatsiyaning iqtisodiy ta’sirini baholaydi va buxgalteriya sohasidagi imkoniyatlarni ko’rsatadi.